

Omgaan met pluraliteit

Een traject wordt alleen succesvol doorlopen, als er kan worden omgegaan met conflict.

De praktijk

Bij ieder probleem zijn relevante actoren die bij het probleemoplossing proces bij voorkeur een volwaardige plaats krijgen. Belanghebbenden zijn zeer gevoelig voor het feit dat er al een 'plan' is op het moment dat ze voor het eerst samenkomen. Een plan, waar deelnemers niet in zijn gekend, loopt een groot gevaar te worden getorpedeerd, al is het nog zo goed. Het is belangrijk, dat er naast de aandacht voor inhoud, ook aandacht is voor emoties. Een goed plan heeft aandacht voor ratio en emotie, geeft zo duidelijk mogelijk de richting aan en volgt een begaanbare weg.¹

Ook is het van belang dat er inzicht bestaat in de conflicterende waarden, uitgangspunten die partijen hanteren, normen, historie, specifieke belangen van deelnemers en onzekerheid. *“Leren veronderstelt de capaciteit tot reflecteren ... om uitgangspunten en achtergronden van projecten ter discussie te stellen en bij te sturen. Hierin vragen we ons niet alleen af of we ‘de dingen goed doen of beter doen’ maar ook ‘doen we nog de goede dingen’? De terugkoppeling gaat dan naar een tweede of derde niveau ... Het benutten en versterken van sociaal leren is vooral van belang bij het gezamenlijk zoeken naar betekenisvolle, gedragen en uitvoerbare oplossingen voor uitdagingen waarbij niemand de wijsheid in pacht heeft.”*²

Interpretatie van sleutelbegrippen en probleempceptie

Misverstanden en irritaties ontstaan vaak doordat woorden verschillend worden uitgelegd. Oplettendheid is daarom geboden bij het gebruik van sleutelbegrippen. Inspanningen, die bijvoorbeeld gericht zijn op 'duurzame ontwikkeling', leiden gemakkelijk tot spraakverwarringen omdat participanten mogelijk ieder een eigen definitie van het begrip duurzaamheid hanteren. Duurzaamheid is namelijk vanuit milieukundig, ecologisch, sociaal, economisch, ethisch en cultureel oogpunt anders te definiëren en te benaderen.

Betrokkenen bij een probleem kunnen het er over eens zijn dat er een relevant vraagstuk voorligt, maar het probleem verschillend bezien. Wateroverlast zal voor een stadsbewoner met waterschade andere emoties oproepen dan voor een boer met een nat weiland, of voor een natuurbeheerder. Niet alleen belangen verschillen, maar ook percepties.

Framereflectie

Het werkt verhelderend om gehanteerde uitgangspunten en veronderstellingen expliciet te maken. *“Elk gelijk hebben is gebaseerd op een aantal fundamentele waarden of regels.”*³ *“Slepende beleidscontroversie hebben maar al te vaak betrekking op conflicterende frames of denkkaders en kunnen dan ook meestal het beste worden opgelost door ‘reframing’, dat wil zeggen door een herstructurering of reconstructie van dergelijke kaders die een nieuwe probleemdefinitie mogelijk maakt... Voorwaarde voor frame reconstructie, dat wil zeggen voor een succesvolle herformulering van omstreden kwesties, is frame reflectie. Dit vereist ... (een) ‘dubbele visie’ ...: ‘het vermogen om binnen een bepaald kader of frame te werken en tegelijkertijd ook bewustzijn te cultiveren dat er ook andere frames zijn. Zodra partijen beseffen dat ze verschillende frames hanteren, verliezen hun diagnoses en voorstellen veel van hun vanzelfsprekendheid.”*⁴ Door reconstructie van belangen en frames kan onderling begrip ontstaan. Wederzijds begrip ligt aan de basis voor oplossingen.

Gradualisering in plaats van grenzen

De westerse filosofische traditie kenmerkt zich door een dualistisch of dichotoom denkpatroon. *“Als*

---

¹ Heath, C. en Heath, D. 2010. *Switch. How to Change Things when Change is Hard*. New York, NY: Broadway Books.

² [https://www.duurzaamdoor.nl/sites/default/files/webversie_de_akoestiek_van_sociaal_leren_tcm24-218485%20\(1\).pdf](https://www.duurzaamdoor.nl/sites/default/files/webversie_de_akoestiek_van_sociaal_leren_tcm24-218485%20(1).pdf)

³ Kessels, J. 1999. *Geluk en wijsheid voor beginners*. Amsterdam: Boom. Verwijzend naar Lyotard, p. 150.

⁴ Keulartz, J. 2005. *Werken aan de grens. Een pragmatische visie op natuur en milieu*. Budel: Damon, p. 38.

gevolg van dit denkpatroon zijn er in wetenschap en filosofie een hele reeks tegenstellingen ontstaan die stuk voor stuk aanleiding hebben gegeven voor debatten, die allemaal uitzichtloos zijn gebleken omdat de mislukking ervan al was ingebouwd.”⁵ De tegenstelling tussen het begrippenpaar, natuur en cultuur⁶, leidt bijvoorbeeld gemakkelijk tot een dualistisch patroon van argumenteren tussen natuurbeschermers en andere belanghebbenden. Discussies verzanden al snel in een patstelling. Door gradualisering wordt het mogelijk met elkaar in gesprek te blijven en tot oplossingen te komen. Dan staat niet meer de zwart-witverhouding natuur versus cultuur voorop, maar worden er allerlei grijsvarianten gezocht. Zo kan het begrip natuur worden opgesplitst in allerlei beelden: wilde natuur, volgende natuur, gebruiksnatuur, productienatuur, regulerende natuur, bedreigende/hinderlijke natuur, heilzame natuur, decornatuur, intrigerende natuur, informatieve natuur, gemodificeerde natuur.⁷ Er kunnen draagfuncties, productiefuncties, regulatiefuncties en informatiefuncties aan worden gekoppeld en de natuur kan worden benaderd vanuit het ecologische, ethische en esthetische perspectief. Afhankelijk van het probleem dat moet worden opgelost en de partijen die om tafel zitten, kan op basis van een meer genuanceerde terminologie over de problemen worden gesproken. Het denken in grenzen (natuur of cultuur) verschuift zo naar een denken in graden.

Grenswerk

Bij grenswerk wordt gezocht naar raakvlakken, waar mensen en groepen van verschillend pluimage elkaar kunnen vinden. Hier kan de basis worden gevonden om tot elkaar te komen en oplossingen te vinden voor een gemeenschappelijk probleem. Grensobjecten (boundary objects) zijn: *“wetenschappelijke objecten die deel uitmaken van verschillende aangrenzende sociale werelden en die voldoen aan de informatie behoefte van elk van deze werelden ... Grensobjecten maken een gelijkberechtigde co-existentie van conflicterende overtuigingen mogelijk zonder de noodzaak van consensus of compromis.”*⁸ De natuurbeschermer en de jager hebben bijvoorbeeld een fundamentele andere visie met betrekking tot de ontwikkeling van een gebied. Toch hebben ze beide behoefte aan natuur. In plaats van elkaar het leven zuur te maken, zouden zij elkaar in principe kunnen vinden in hun liefde voor de natuur. Wetenschappelijk gezien is de oorspronkelijke mens een jager/verzamelaar en omnivoor. Het laatste betekent dat er ook vlees op het menu staat. Om daarin te voorzien zou mogelijk zelfs de natuurbeschermer niet ontkennen, dat een hert, dat snel aan zijn eind wordt gebracht, te prefereren is boven het kistkalf. Overpopulatie van herten dreigt op plaatsen waar het ontbreekt aan natuurlijke vijanden (bijvoorbeeld wolven). Daar zijn allerlei nadelen, ook voor de natuur, mee gemoeid. De jacht is een beproefde methode om de populatie te reguleren. Hier raken de wereld van de natuurbeschermer en de jager elkaar. Op basis daarvan is mogelijk een modus te vinden en gezamenlijk op te trekken voor meer natuur.⁹

---

⁵ *Ibid.*, p. 36.

⁶ Andere voorbeelden van begrippenparen zijn: objectiviteit – subjectiviteit, kwalitatief – kwantitatief, rationalistisch – empirisch, theorie – feit, theorie – praktijk, betrokkenheid – distantie, lichaam – geest, etc. Kloos, P. (1987), *Filosofie van de antropologie*. Leiden: Martinus Nijhoff.

⁷ Natuurbeelden volgens de Natuurbeschermingsraad 1993.

⁸ *Ibid.*, Keulartz, p. 40.

⁹ Een idee met overeenkomsten is de ‘Common Ground Dialogue’. In een dergelijke dialoog worden de meest basale overtuigingen buiten de discussie gelaten en gaat men op zoek naar gebieden waar overeenkomst mogelijk is. Waar fundamentele overeenstemming, op normatieve gronden, tussen groepen onmogelijk is, is vaak wel overeenstemming te krijgen op pragmatische gronden. Deze kunnen betrekking hebben op de methode die wordt gevolgd om tot oplossingen te komen. Inhoudelijk kan dat bijvoorbeeld leiden tot afspraken om af te zien van (fysiek) geweld, ideeën over de inrichting van de liberale democratie of het werken aan welstandigheid. Het positief oplossingsgericht werken en het vinden van een gemene deler die mensen bindt, zijn vertrekpunten die kunnen leiden tot succes.